

Ökofalu, családi birtok – Oroszország határain innen és túl

„Kísérletemből egyet legalábbis megtanultam: ha az ember bátran megy előre ábrándjai felé, és megpróbálja azt az életet élni, amelyet elképzelt, törekvését olyan siker koronázza, amelyről hétköznapjain még álmodni sem mert. Az ilyen ember egyet-mást maga mögött hagy, átlép egy láthatatlan határon: új, egyetemes, szabadabb törvények jutnak uralomra körülötte és benne, vagy a régi törvények terjednek ki és nyernek kedvezőbb, liberálisabb magyarázatot, s ő így felsőbbrendű lényeg szabadságával élhet. Minél jobban leegyszerűsíti életét, annál kevésbé bonyolultnak fogja látni a világegyetem törvényeit is, a magány már nem lesz magány, a szegénység szegénység, sem a gyengeség gyengeség. Ha légvárakat építünk, munkánk nem vész kárba: a vár igazi helye a levegő. Csak aztán rakjuk alá az alapokat.”

(Thoreau: Walden)

Az oroszországi Állami Dumában 2013. április 29-én I. V. Lebegyev, J. E. Nyilov, A. N. Szvincov és Sz. M. Katasonov, az LDPR (liberális demokraták) képviselői, előterjesztették a „Családi portákról” („O rodovüh uszagybah”) szóló N.269542-6 sz. törvényjavaslatot. Ennek lényege, hogy – állampolgári jogon – minden igénylőnek egy hektár földet kell juttatni ingyenes használatra. Mi áll a tervezet mögött? Honnan ered az ötlet? A jogi aktus alapforrása, hogy tartalma Oroszország számos helyén már megvalósult gyakorlat. Olyannyira, hogy szinte egész „családi birtok” mozgalom áll mögötte. Az eredeti kezdeményezés is ettől a mozgalomtól indult: magát a törvénytervezetet Lucsezarnoje (Novoszibirszki terület), Rodnoje (Vlagyimiri terület), Blagodaty (Jaroslavi terület), Kovcseg (Kaluzsszki terület), Kornyszije Rodnyiki (Belgorodi terület) és más oroszországi, családi birtokokból álló település lakói készítették és adták át az LDPR képviselőinek. Annyi a különbség, hogy a beterjesztett törvényjavaslat – a pravoszláv egyház nyomására – nem a „rodovoje pomesztye” (családi birtok), hanem a „rodovaja uszagyba” kifejezést használja. De magát az elnevezést kivéve minden alapvető technikai-jogi mozzanat megmaradt.

Nézzük a javaslat legfontosabb konkrétumait.

– A polgárok ingyenesen, egy alkalommal kaphatnak földet lakott településen, mezőgazdasági rendeltetésű, valamint erdőgazdasági területeken egyaránt. Ha nem történik meg a birtokbavétel, akkor – a nem rendeltetészerű használat miatt – a föld elvehető. A feltételekről kormányhatározat rendelkezik.

– A tervezet a családi birtokok nem vagyoni jellegéből indul ki: a birtok nem tulajdon, hanem földhasználati jog. Követelések fejében nem lehet elkobozni. Tilalom alá esik a rendeltetés eredeti céljának megváltoztatása, a részekre osztás lehetősége pedig korlátozott.

– A családi birtok földterületét, illetve a rá vonatkozó jogot – közeli rokont kivéve – nem lehet átadni más személyeknek vagy szervezeteknek.

– A polgároknak joguk van a földterületen mezőgazdasági és természetvédelmi tevékenységet végezni, valamint magánlakóházat építeni, erre tulajdonjogot szerezni és oda – mint állandó lakóhelyre – bejelentkezni. Követelmény, hogy a családi birtok kiépítése családtagok és rokonok (orosz állampolgárok) személyes munkájával valósul meg.

– A családi birtok mentesül a földadótól és a családi birtokon előállított termékek eladásából származó jövedelemadótól.

– Az Orosz Föderáció polgárainak joga van egymás mellett elhelyezkedő családi birtokokból települést szervezni. A polgárok kezdeményező csoportjának joga van, hogy egységes tömbben kapjon földet akkora területen, amely megfelel azon polgárok számának, akik együtt akarnak létrehozni családi birtokokból álló települést. Alapfeltétel a jog érvényesítéséhez: a telepések által kidolgozott és az építészeti hatóságok által a település területére jóváhagyott terv.

– A törvénynek lehetőséget kell biztosítani arra, hogy a település körül ökológiai zóna jöjjön létre, az ökológiai, közegészségügyi és járványügyi követelmények figyelembevételével. Létrehozható zöld zóna, parkerdő zóna, védelmi zónák (méhészet, különösen védett erdőterület, vízgyűjtő terület, valamint más, különleges felhasználási feltételekkel rendelkező területek és természeti objektumok).

– El kell végezni a hatályban levő törvények rendelkezéseinek harmonizációját a családi birtokra vonatkozó törvénnyel (mezőgazdaság, kisegítő gazdaságok, gyermekes családok támogatása, önkormányzatok).

A javaslat szerint a törvény hatálybalépésének ideje: 2014. május 1-je.

1. Családi birtok mozgalom

A családi birtok mozgalom keletkezése két forrásra vezethető vissza. Egyrészt tudatos kiütkeresés a polgári létformából, másrészt Vlagyimir Megre népszerű, anasztásiás (lásd később) könyvsorozatából merített ötlet.

Családi birtokok Megré tevékenységétől teljesen függetlenül is léteznek, vagy csak lazán, a kommunikációt könnyítő utalások szintjén kapcsolódnak műveihez. A családi birtokok alapítói egyszerűen olyan életmódkísérlethez fognak hozzá jól vagy kevésbé sikeresen, amely ma sokakat ösztönöz nagyon sokfelé a világban hasonló próbálkozásokra. A családi birtok olyan egyhektáros földterület, melyet a család örökös ingyenes használatra kap meg, ahol saját elvei szerint rendelkezhet be és élhet együtt az utódokkal. A család ezen a rábizott földterületen fenntartható ökoszisztémát hoz létre kerti növényekből és hasznos vadnövényekből, háziállatokból és barátságos vadon élő állatokból. A családi birtokok kisebb lokális településeket alkotnak. Itt a gyakorlatban működhet olyan alternatív, öko-barát közösség, amely egyfajta válasz a modern társadalom problémáira. Akik nem kötődnek szorosan Megréhez és az anasztázias szóhasználathoz (vagy azt egyenesen giccsesnek találják), azok egyhektárnyi permakultúra alapon tervezett, lakóházzal rendelkező birtokról beszélnek. (Ismeretes, hogy permakultúrának az emberi életvitelnek az ökológiai folyamatok egyensúlyához igazított megszervezését nevezik.)

Vlagyimir Megré „Oroszország zengő cédrusai” című könyvsorozata az ezredforduló idején indult (1996 és 2010 között tíz könyv). Az „Oroszország zengő cédrusai” nevet a szibériai remetenő, Anasztázia tisztelőinek mozgalma viseli. Roman Lunkin a mozgalommal foglalkozó tanulmányában a népszerűség titkát abban látja, hogy sok orosz álmanak megtestesülését jelenti a családi gyökerekhez való visszatérés és a természettel való kapcsolat helyreállítása. Megré könyveinek összes példányszáma meghaladja a 7 milliót és nagy üzleti sikert jelent mind az írónak, mind a kiadást végző Vlagyimiri Kulturális és Alkotást Támogató Alapnak. Munkáit számos idegen nyelvre (köztük magyarra is) lefordították, az anasztáziasok mozgalma külföldön is elterjedt, nemcsak a FÁK országaiban, hanem Németországban, Csehországban, Finnországban, Izraelben, sőt Kaliforniában, Ausztráliában, s van magyar nyelvű fórumuk is. (A magyarokat főleg a gyermekek természetközeli nevelése, a Scsetyinyin-féle iskola módszertana érdekli).

Az anasztázias könyvek bizonyos értelemben egy hiányzó közösségteremtő narratívát pótolnak, ha tetszik, világképbe foglalva adnak át termelési és életmód-kialakítási tapasztalatokat. Olvasmányosan, szórakoztatóan rekonstruálnak a nyomokban fennmaradt tradíciók tarka egyvelegéből – az írói képzelet hozzáadásával – egy posztindusztriális „mágikus világképet”, mely számos apróbb és nagyobb gyakorlati teendő elvégzésére ösztönzi olvasóit. Az Anasztázia klubok rendezvényei, tanfolyamai konkrét gazdálkodási, faluszervezési, kézműves és közösségépítési ismereteket nyújtanak. Többnyire itt találunk egymásra a kezdeményező csoportok tagjai, akik kellő előkészület után útnak indulnak családi birtokokból álló településeket alapítani.

Az oroszországi családi birtokok az ökofalu-mozgalomhoz illeszkednek, annak a részét képezik.

2006-ban egy vállalkozókból álló társaság, a Csisztüe pomüszi (Tiszta gondolatok), mely Megre elképzelései alapján jött létre, bejelentette, hogy megteremti a szükséges feltételeket az ökológiai települések programjának megvalósításához. 2006-ban megalakult az „Oroszország zengő cédrusai” társadalmi egyesület. A terv gazdasági alapját egy nyitott „népi részvénytársaság” jelentette. A társaság egyrészt jelzálogprogramot próbál finanszírozni földdarabok kivásárlására, a részletek 15 éves törlesztésével, másrészt be akar ruházni az ökofalvak közösségen belüli szervezésével és a közösségek közötti hálózati kapcsolatok kialakításával összefüggő projektekbe. Vannak nagyon érdekes, célratörő projektek. Cseljabinszkban a börtönöket ellátják Megre könyveivel, melyek megismerése után a rabok a gyakorlatban hozhatnak létre maguknak „családi birtokot” egy-egy hektáron. Amikor lejár a büntetésük, már csak a szögesdrót kerítést kell eltávolítani a birtok körül. Másutt veteránokat segítenek hozzá, hogy családi birtokhoz jussanak (Belorussziában elnöki rendelet biztosítja ezt).

Senki nem gondolja, hogy a különböző „népi részvénytársaságok” a társadalom minden, erre igényt tartó tagja számára elérhetővé tudnák tenni a saját családi birtok kialakítását. Ezért kezdettől fogva törekszenek az ökofalvak státusának törvénybe foglalására.

II. Az ökofalvokról

Legáltalánosabb megfogalmazásban az ökofalvak olyan közösségek, melyek célja, hogy szociálisan, gazdaságilag és ökológiailag fenntarthatók legyenek. Jellemző módon egy 50-150 főből álló közösség tűzi ki maga elé ezeket a célokat. Az ökofalu tagjait az egyesíti, hogy ugyanazokat az ökológiai, társadalmi-gazdasági és kulturális-spirituális értékeket osztják.

1991-ben az ökofalvakat támogató Gaia Trust Dániában szervezett találkozót, ahol az ökotársulások képviselői megvitatták az ökofalu koncepció későbbi fejlődésének stratégiáját. A Global Ecovillage Network (GEN) is ebben az évben alakult. 1994-ben indult az ökofalvak információs szolgálata. 1995-ben Findhornban zajlott le az ökofalvak első nemzetközi konferenciája „Ökofalvak és önfenntartó közösségek a XXI. századra” címmel.

Ekkor fogalmazódik meg Robert Gilman általánosan elfogadottá vált ökofalu meghatározása: „ésszerű méretű (emberi léptékű) település az emberi tevékenység minden jellemzőjével, ahol ez a tevékenység biztonsággal integrálható abba a természeti környezetbe, amely támogatja az ember egészséges fejlődését és sikerrel képes fennmaradni meghatározhatatlanul hosszú ideig.” (The Gilman's Report to Gaia

Trust). Később Gilman hozzáteszi, hogy az ökofalvak „többszörös kezdeményezések” központjai. Véleménye szerint az ökofalu – a tradicionális falutól eltérően a posztindusztriális társadalom jelensége, s bár magába szív minden emberi tapasztalatot, nem jelent visszatérést egy korábbi életformához.

Koshua Joubert, a Nemzetközi Ökofalu Hálózat elnöke azt hangsúlyozza, hogy a fenntarthatóságot újra kell definiálni: az élet teljes társadalmi és környezeti szövetének a regenerálására van szükség. Az így értelmezett fenntarthatóságnak négy dimenzióban egyidejűleg kell végbemennie: társadalmilag, környezetileg, gazdaságilag, kulturálisan egyaránt.

Jonathan Dawson, a GEN korábbi elnöke, öt ökofaluelvet ír le 2006-os könyvében (*Ecovillages: New Frontiers for Sustainability*):

1. Nem kormányzat által szponzorált projektek, hanem alulról jövő kezdeményezések.

2. Lakóik gyakorolják és értékelik a közösségi életet.

3. Lakóik nem nagyon függenek a kormányzati, vállalati vagy más centralizált forrástól a víz, élelmiszer, lakás, áram vagy más alapvető szükséglet tekintetében. Ellenkezőleg, ők maguk próbálják megteremteni ezeket a forrásokat.

4. Lakóikban erős érzék van a javak megosztása iránt, mely gyakran spirituális terminusokkal is kifejeződik.

5. Gyakran kulturális vagy demonstrációs helyekként szolgálnak, tanulási gyakorlatot ajánlanak fel másoknak.

Az ökofalvak többsége – bizonyos értelemben – egyfajta agro-ökonómiai forradalom csíráját jelenti.

III. Agroökológiai forradalom a világban

Az agroökológiai forradalom egyszerre jelent a falusi közösségek számára önrendelkezést az élelmiszerek területén, energetikai önrendelkezést és technológiai önrendelkezést. Ez együtt lehetővé teszi a falusi közösségek számára a rugalmasságot, az önfenntartás biztonságát és a természeti körülményekhez való alkalmazkodást.

Az agroökológiai kezdeményezések célja elmozdulni az iparszerű agráriumtól egy alternatív mezőgazdasági paradigma felé. Törekvés arra, hogy a már létező élelmiszerrendszerek eltávolodjanak a fosszilis üzemanyagon alapuló, gabonát és bioüzemanyagot nagymértékben exportra előállító termeléstől, s a helyi/nemzeti élelmiszer-termelésben az ökológiai fenntartható gazdálkodást folytató kis és családi gazdaságok kapjanak egyre fontosabb szerepet. A parasztnak legyen hozzáférésük a földhöz, a vetőmagokhoz, a vízhez, a helyi piacokhoz, részben úgy, hogy kialakítanak különböző támogató gazdasági poli-

tikákat, pénzügyi ösztönzőket, piaci lehetőségeket és agroökológiai technológiákat. Az új típusú falusi közösségek így el tudnak szakadni az agráripár által uralt, kisszámú bérmunkást foglalkoztató kapitalista mezőgazdaságtól.

A régi és új tapasztalatokat kreatívan felhasználó ökológiai gazdálkodás először az agrár-felsőoktatás és a kutatóintézetek megkerülésével erősödött meg, s terjedt el.

Az agroökológia elméleti tudománya – ahol helyet kap a felsőoktatásban – mindig ezeknek a mindennapi termelői gyakorlatoknak a feltérképezéséből indul ki, rájuk épül, s elmélet és gyakorlat mindvégig egymást kölcsönösen gazdagító kapcsolatban marad egymással. A latin-amerikai őslakos közösségek körében végzett kutatások számos érdekes példáját mutatják annak, hogy mekkora szerepet játszik a „mágikus világkép” által tájékozódó ember történetmesélése a közösségi önszerveződésben, a hétköznapi élethez és munkához szükséges gyakorlati, termelési tapasztalatok átadásában.

Sok vita folyt arról, hogy milyen a viszony a gazdaság mérete és a termelékenység között. Az agroökológusok kimutatták, hogy a kis családi gazdaságok sokkal termelékenyebbek, mint a nagy farmok, ha nem csupán egyetlen növény termésátlagát, hanem a teljes outputot nézzük. Az egész világra kiterjedő statisztikák szerint – a hiedelmekkel ellentétben – az élelmiszer-ellátásban nagyobb mértékben vesznek részt ezek a kis gazdaságok, mint a nagy agráripári komplexumok. (Oroszországban a kistermelők csupán a föld 8,8%-ával rendelkeznek, de a mezőgazdasági output 56%-át adják: a burgonya 90%-át, a zöldségek 83%-át, a tej 55%-át, a hús 39%-át, a gabona 22%-át.) Ezzel kapcsolatban érdemes idézni a GRAIN nevű nemzetközi nonprofit szervezet 2014. május 28-i jelentéséből.

„Mindenki hallott már arról, hogy a kistermelők állítják elő a világ élelmének legnagyobb részét. De tudatában van-e mindenki, hogy ezek a kistermelők csak kevesebb, mint negyedét foglalják el a világ mezőgazdasági területeinek? [...] Ha a kistermelők ilyen kevés földdel rendelkeznek, hogyan tudják mégis az élelmiszerek többségét sok országban megtermelni? [...] A válságok aktuális problémáin túl szerepet játszik ebben egy történelmileg állandó tényező: a kistermelők vagy paraszti gazdaságok mindig magát az élelmiszer-termelést részesítik előnyben. A helyi vagy nemzeti piacokra és a saját családjukra összpontosítanak. Sok minden abból, amit megtermelnek, nem jelenik meg a nemzeti kereskedelmi statisztikákban (a GDP-ben), de eljut azokhoz, akiknek a legnagyobb szükségük van rá, a falusi és a városi szegényekhez. A nagy agráripári társaságok viszont nem 'élelmet', hanem 'árut' (GDP-t) termelnek és sok esetben pusztán az exportra, mégpedig olyan növények exportjára koncentrálnak, melyek nagy része nem az emberi étkezést szolgálja: állati takarmány vagy bioüzemanyag, faipari termékek és más hasonlók. A nagy agráripári társaságok elsődleges

célja a beruházás megtérülése, a kiadások alacsony szinten tartása, ami gyakran a föld kevésbé intenzív használatával jár együtt. A hatalmas ültetvényes monokultúrák expanziója [...] szorosan hozzátartozik ehhez a képhez. Ezek az agráripari társaságok emellett gyakran hatalmas földtartalékokkal rendelkeznek, melyeket egészen addig nem használnak föl, ameddig az aktuálisan növénytermesztésre vagy legelőnek használt föld teljesen ki nem merül. Ez azt jelenti, hogy ezek a gazdaságok nem használják ki a föld biológiai produktivitását. Ellenkezőleg, a rendelkezésükre álló föld biológiai produktivitása csökken és hatalmas földterületek veszendőbe mennek.” Tehát a nagy agráripari társaságok működése nem csupán szociális és ökológiai szempontból jelent problémát, hanem termelésük hatékonyságával is gond van.

IV. Az orosz ökofalu-mozgalom

Az orosz ökofalu-mozgalom és a nyugati ökofalu-mozgalom között szembevetendő különbséget jelent a Jonathan Dawson által kiemelt ökofalu-kritériumok közül a „kormányzattól való függetlenség”, ami – nyilvánvaló történelmi okokból – az Orosz Föderációban nehezebben megvalósítható, mint például az USA-ban. Tudvalevő, hogy Nyugaton az ökofalvak alapításánál a kezdeti magasabb beruházási igények kielégítésére könnyebben lehet magánalapítványok útján forrásokhoz jutni. Az Orosz Föderációban az anyagi feltételek megteremtésénél, különösen a megalapozó kezdeti időszakban, kevésbé lehet elszakadni az államhatalomtól. Az orosz ökofalvak szívesen alakítanak pusztán saját törvényeik szerint az életüket, de anyagi és biztonsági okokból szüntelenül arra kényszerülnek, hogy párbeszédet folytassanak a központi hatalom törvényhozásával. Többnyire csiki-csikura végződő játszmát játszanak, miközben próbálják úgy legalizálni létüket, hogy elképzeléseikben ne kelljen megalkudniuk, és a *felülről irányítással* szemben megőrizték *alulról szerveződésüket*. A központi hatalom ellenében gyakran a helyi hatalommal próbálnak szövetkezni, vagy néha fordítva is. Előfordul, hogy egy nagyobb játszmában a Föderáció elnökét szólítják meg, gondolván, hogy így ellensúlyozni tudják a Föderáció miniszterelnökének hatalmát. (Egy érdekesség: a mozgalomnak van egy „A hazáért, Putyinért” honlapja is /zarodinu-zaputina.ru/. A mozgósító erejű érzelmi áthallás nyilvánvaló. Ismeretes, hogy a második világháborúban a Vörös Hadsereg katonái „A hazáért, Sztálinért” kiáltással indultak harcba.)

Az első ökofalvakat Oroszországban az 1990-es évek elején alapították, a Szovjetunió szétesésének, a gazdaság és az egész ország átépítésének nehéz időszakában. Az ökofalvak létrehozását elősegítette, hogy egyrészt az átalakulás során a felszínre kerültek és gyorsan elmélyültek a környezet már korábban is létező problémái, másrészt

sok embernek összeomlott az addig kialakult társadalmi és szakmai élete. Sokan kezdték keresni ezért a fenntartható fejlődés eszközeit és módozatait. Az ökofalvak kialakításának kezdeményezőit segítette az is, hogy ekkorra elérhetőbbé vált az információ a külföldi ökofalvak tapasztalatairól.

Oroszországban az „első hullámban”, az 1990-es évek első felében létrehozott ökofalvak közül legnevezetesebbek Kitezs (Kaluzsszki terület, az építés kezdete 1992), Grisino (Podporozsszkij kerület, 1993), Nevo-Ecoville (Szortavalszkij kerület, R-ka Karelíja, 1993), Tiberkul (Kuraginszkij kerület, Krasznojarszkij járás, 1994). Az első három az említettek közül kezdetben finanszírozást kapott a világ ökofalvait támogató külföldi és hazai alapítványoktól.

Nyugaton az ökofalvak többsége kommuna típusú, Oroszországban azonban a posztszovjet időszakban nehezebb volt tartósan létrehozni egy kommunát, mint Nyugaton. I. Kuljaszov szociológus, aki maga is ökofaluban él, Bolsoj Kamenyben, a következő okokat említette:

Az első ok a forráshiány. A kommunaszerű közösség akkor működik jól, ha elegendő vagy bőséges forrás áll a rendelkezésére. A bőséget itt a fogyasztás fiziológiailag szükséges szintjéhez viszonyítjuk. A második ok: nem voltak pontosan kidolgozva és nem hagyományozódtak tovább a termelés és újraelosztás szabályai, és nem alkalmazták a bűnelkövetés esetén a közösségből való kizárás fizikai és morális mechanizmusait. A harmadik ok a közösségépítés és a mezőgazdasági munka terén megmutatkozó tudatlanság és tapasztalatlanság: nem tervezték átgondoltan a kiadásokat, vagy épp ellenkezőleg, tudatos anyagi visszaélések fordultak elő. Negyedik ok: a közösségek túlságosan kis létszámúak voltak. Egy izolált kis közösségben a szüntelen együttlét következtében kiéleződik egy sor konfliktus, ami egy változatosabban kommunikáló nagyobb közösségben nem jelenik meg ennyire élesen.

Az első hullámban kialakult településekre többnyire az jellemző, hogy az általános ökológiai elvek tiszteletben tartásával egyetlen konkrét projektet próbálnak megvalósítani, közös erőfeszítéssel. Grisinóban a cél egy különleges, építészeti szempontból is védett természetvédelmi körzet kialakítása volt. Kityezsben iskolát hoztak létre az árva gyerekeknek, valamint ehhez kapcsolódva kiépítettek egy tehetség-gondozó centrumot. Nevo-Ecoville-ben az alternatív technológiákkal kapcsolatos ökológiai képzésekre koncentráltak, részt vettek az erdők helyreállítására irányuló regionális programban. Muravjovszkij parkban a fenntartható természethasználattal kapcsolatos nemzetközi kutató-sok és képzések állnak a középpontban. Nyikola-Lenyivec faluban land-art projekt indult: N. Polisszkij művész, a „Mityka” mozgalom résztvevője, azt tűzte ki célul, hogy az egyszerű muzsikot bekapcsolja a magas kultúrába, mivel minden hétköznapi tevékenység művészi tevékenységnek is tekinthető. Stb. stb.

Az ökofalvak második hulláma nem egy kiemelt témára koncentrálnak, hanem abból indul ki, hogy az életmódot a maga teljes komplexitásában kell megváltoztatni, s ennek ki kell terjednie az élet minden területére. Ez egyébként egybevág azzal, ahogy Robert Gilman a valóságos folyamatokat figyelve szükségesnek látta kiegészíteni az ökofalu meghatározását: az ökofalvak „többszörös kezdeményezések” központjai.

Ez a második hullám, a „családi birtokoké”. A 2000-es évek elejétől kezdődött és vált tömegessé, ma Oroszország minden régiójában, s a tágabb posztszovjet térségben is jelen van. Néhány ismert példája a családi birtokon alapuló ökofalunak: Kovcseg (Kaluzsszki terület), Rodnoje, Szlavnoje, Dusevnoje (Tulai terület), Rodnoje, Ladnoje, Szolnyecsnoje, Zavetnoje (Vlagyimiri terület), Szinegore „Vedrusszija” (Krasznodari járás), Dolina Dzserel (Ujárásna, Kijevi terület), Svetloje (AR Krim), Rodnyiki (Kurganszki terület), Rodnyiki (Hakaszsija), Morozovo, Szkazka (Novoszibirszki terület), NP „Szibirszkie Roszi” (Kmerovszkaja terület), Szarap (Krasznojarszkij járás), Poszelenyie na Medvegycie (Volgograd terület) stb.

Az ökofalvakba költözők motivációit jól illusztrálja egy Kovcseggel foglalkozó cikk (*Novaja Gazéta*, 2008. 07.21. – a Kovcseg szó jelentése: Noé bárkája). „Balaljkázó zenész, üzletember, színész, programozó, filológus, fotómodell, képviselő asszisztense [...] 79 család költözött a Kaluzsszkaja terület sűrű erdejébe, hogy természetes gazdálkodást folytasson, gyerekeket neveljen és a maga törvényei szerint építse fel a saját világát száz hektáron.” A telepések többsége az előző életében jól keresett, karriert csinált, de úgy érezte, a városban idegen célokat követ, nem a saját életét éli, elsősorban ezért jött el onnan. A város mindent megold az ember számára – mondja Fjodor Lazutyin, a település egyik alapítója, aki molekuláris biológus és üzletember volt azelőtt. Adnak neked meleg, világos házat, az egészségedről való gondoskodás felelősségét az orvosok veszik magukra, gyermekeid oktatásának felelősségét pedig az iskolák. A várostól függ az életed. Ha átköltöztél az ökofaluba, visszakapod a felelősséget a saját életedért, házadért, gyerekeidért, azért, hogy mit fogsz enni, hogyan fogsz élni. Az az élet, amit a civilizáció nyújt, minket nem elégít ki.

Az ökofaluban nincs kerítés, nagyon sok a szabad tér, egyik ház sem hasonlít a mellette levőre: gerendákból, vályogból, fatáblákból épült házak vannak. Kovcseget a civilizációval csak az áram köti össze. Majdnem mindenhol található internet, de nincs televízió. Műhold segítségével elérhető volna – de minek?

Elmondható, hogy az ökofalvak mozgalma Oroszországban egyre nagyobb fordulatokat vesz. Ezrek élnek ökofalvakban és érdeklődők tízezrei látogatják azokat. A harmadik körben pedig százazrek vannak, akik információkat gyűjtenek, tájékozódnak. Az ökofalu-mozgalom napjainkra kilép a helyi és a regionális hatalommal való együttműködés szintjére, kísérletet tesz, hogy hasson a helyi és a szövetségi

törvényhozásra, hogy hivatalos státuszt és törvényi támogatást kapjon a fejlődéséhez.

Mindezzel párhuzamosan halad az a folyamat, hogy szorosabbá válik az együttműködés a települések között, koordinálják az erőfeszítéseket, egyesítő struktúrákat és szervezeteket hoznak létre. 2005 óta működik az ökofalvak orosz hálózata, melybe Grisino, Nevo-Ecoville és Bolsoj Kameny települések léptek be, s amelyek azután az európai hálózat, a GEN-Europe egyesületi tagjai is lettek. 2006-ban Bolsoj Kameny ökofalu lakója, Mirzagitova Ljajszan az orosz ökofalu-hálózat éves közgyűlésen megválasztott küldötteként bekerült a GEN-Europe tanácsába.

2011. július 16–17-én Grisino ökofaluban létrejött az ökofalvak, családi birtokok és ökológiai kezdeményezések képviselőinek találkozója. Elfogadták azt a határozatot, hogy az ökofalvak orosz hálózatát átalakítják Oroszország ökofalvainak és ökológiai kezdeményezéseinek hálózatává – s ez jogi személlyé válik. 2012-ben regisztrálták a nonprofit partnerséget az „Ökofalvak és ökológiai kezdeményezések hálózata” ökofalvainak támogatására (Non-profit Partnership for Ecovillages Development „Ecovillage&Eco-Initiative Network”).

Oroszország több területén sikerült elérniük az ökofalvak kezdeményezőinek, hogy a helyi hatalom segítségével ingyen vagy kedvező feltételek mellett földhöz jussanak. A legkönnyebben ez a Távol-Keleten és a határvidékeken valósítható meg, ott, ahol a föld olcsóbb vagy gyengébb minőségű. Kazahsztánban jelentős számú orosz lakosság (több mint harminc százalék) él egy tömbben, a határ közelében. Itt nagyszámban alakulnak családi birtokok a határ egyik és másik oldalán egyaránt. A Belgorod környékén kialakult családi birtokok egy ökoszisztémát alkotnak az Ujárásnában létrejövő családi birtokokkal, a Brjansz környéki családi birtokok pedig a belorusz családi birtokokkal. A határokat nem ismerő ökoszisztéma egységet teremt a posztszovjet államok között, s a helyi hatalom ezt többnyire nem akadályozza. A krími családi birtokokból álló települések egyenesen felhívással fordultak az interneten Ujárásna népéhez, hogy egyesüljenek a családi birtokok jegyében. A youtube-on láthattuk, hogy a nagy demonstrációk idején a Majdanon, az óratoronyban is állandóan megjelent egy videoklip, mely azt hirdette, hogy nem más, mint a túlélést biztosító családi birtokok jelentik az ukrán nemzeti eszmét. Ujárásna egységének záloga a családi birtok.

A helyinél nehezebb dűlőre jutni a központi hatalommal az ökofalvak státuszáról és a földterület- juttatásokról. Az ökológiai elvek alapján szerveződő családi birtokok mozgalma Oroszországban, Ujárásnában, Belorussziában, Kazahsztánban egyaránt harcol a 2000-es évek eleje óta azért, hogy elérjék: legyen állami törvénybe foglalva az ingyenes egyhektáros földterület lehetősége minden igénylő számára. (Az ökofalu-mozgalom berkein belül nem szeretik a „harc” szót – azt

mondják, ők nem a harcot, hanem az alternatívát választották.) Különösen az anasztáziasok ostromolják fáradhatatlanul beadványokkal, felhívásokkal, kérelmekkel az Orosz Föderáció felsőbb vezetését. Akaratlanul megjelenik egy asszociáció az orosz történelemből: a narodnyikok hasonló vehemenciával szervezték a népet, hogy forduljon a cárhoz bajai orvoslásáért. Ez az álnaiv attitűd sokakat hozzásegített ahhoz, hogy világossá váljon, mit lehet elvárni a magát a nép atyjának nevező cár államától, s mi az, amit nem. (Most sem meglepő, hogy a szibériai családi birtokok szövetsége felhívást intéz Putyinhoz a törvénytervezet támogatása érdekében. Putyin korábban maga is fontos feladatként jelölte meg a falvak újjáélesztését és a mezőgazdasági területek fejlesztését.)

V. Az ökofalu két koncepciója

Mára alapvetően kétféle, egymás mellett élő és egymást kiegészítő koncepciója alakult ki az ökofalunak, ha a helyhez kötöttség és mobilitás dimenziójában vizsgáljuk. Az egyik koncepció a már említett családi birtokokból álló település. Ez az elképzelések szerint állandó lakosokból áll, akik egész évben életvitelszerűen ott élnek a birtokon és utódaiknak, a következő nemzedékeknek is örökül kívánják azt hagyni.

A másik koncepció, amelyet alapvetően a Bolsoj Kameny ökofalut alapító ökoszociológusok, a Kuljaszov házaspár képvisel, másképp határozza meg, hogy mit jelent az ökofalu lakója. Ők azt mondják, hogy a telepések többsége mind Nyugaton, mind Oroszországban, nagyon mobil, és évente csupán egytől hat hónapot tölt az ökofaluban. Az érdeklődők tömege szezonálisan utazik oda különböző önkéntes programokra és szemináriumokra. Ugyanakkor összességében több időt töltenek ökofalvakban mint a városban, mert vándorlásaik során több ökofaluban is megfordulnak. Egy statisztika szerint a szverdlovszki terület egyik településén, annak fénykorában 70 ember élt állandó jelleggel, azonban a település fennállása óta másfélezer ember fordult meg itt (jöttek, helyben éltek egy darabig, majd továbbmentek.)

Előfordul az is, hogy egy generáció tartósan, életvitelszerűen él egy ökofaluban, de a gyerekeik, mikor felnőnek, a városba mennek, s ott is maradnak, főleg, amíg egyedülállók. De az eltávozottak helyébe mindig érkezik az ökofalvakba utánpótlás a városból. Főleg a kisgyerekes családok szeretnek vállalkozni erre. Másrészt, akik visszatértek a városba, az ökofalu-mozgalom eszméit a gyakorlatban ott próbálják megvalósítani, ahol éppen tartózkodnak. Ezért mindenki ökofalu lakójának tekinthető – mondják Kuljaszovék –, aki ökológiai tudattal rendelkezik, aki az „ökológia” fogalmai által strukturált nyelvezetet használ, s ökológiai szempontok irányítják a viselkedését, tetteit.

A családi birtokok lakói úgy látják, hogy maga a föld az, ami az embereket új típusú közösségi szerveződésre készíti. A földdel való foglalkozás objektíve más életformát követel, mint az ipari üzemből végzett munka. A föld védelme egy életforma védelme. A földdel foglalkozó ember nem lehet teljes mértékig mobil.

Ugyanakkor jelenleg a népesség egyenlőtlen eloszlása az egyik legsúlyosabb globális probléma: a lakosság nagy része a városokban, ipari körzetekben koncentrálódik. Ha egyenletesebb eloszlás szükséges, akkor sokak kénytelenek a megműveletlen földterületekre vándorolni. Ebben a „vándorlási időszakban” van elsősorban jelentősége a Kuljaszov féle ökofalu-konceptciónak. Az ökológiailag tudatos „vándorok” a népesség kiegyenlítődéését segítik. Az ökológiai gondolat és gyakorlat terjedésének világszerte megfigyelhető, jellegzetes algoritmus van.

VI. Képviselet helyett népgyűlés

Családi birtokokon, ökofalvakban élőkben hamar megszületett a felismerés, hogy vannak olyan feladatok, melyek végrehajtására a jelenlegi pártok és képviselők alkalmatlanok. Ezért a többségi képviselői demokráciával szemben, ahol minden hatalom a „megválasztott” elité, a politikai szerveződésben a népgyűlés („vecse”), a „hatalmi centrumok nélküli” „népuralom” elvét próbálják megvalósítani. (Ennek Oroszországban vannak történelmi hagyományai – lásd például az autonóm kozákok szerveződése.) De az alternatív tartalmat – nem nyíltan konfrontálódva a hivatalos elvárásokkal – pártformába is csomagolják és létrehozzák a Családi Pártot (Rodnaja partyija).

Ehhez az adja a döntő lökést, hogy a régóta érlelődő ötletet konkretizálva Vlagyimir Megre 2012. július 13-án felhívást intéz a „családi birtokosokhoz”, amelyben kezdeményezi saját pártjuk megalakítását.

„Jogállamban élve értjük, hogy az emberek bármilyen egyesülésének, mely komoly, társadalmilag jelentős célokat képvisel, kell kapnia valamilyen szervezeti-jogi formát. Ez az oka annak, hogy létrehozunk egy politikai struktúrát Rodnaja partyija /"Haza párt"/ néven. A Rodnaja partyija nem más, mint azon eszmék kifejezésének jogi eszköze, melyek már széles körben elterjedtek nemcsak Oroszországban, hanem az egykori FÁK országaiban és Európa országaiban is.”

A Rodnaja partyiját Oroszország polgárai hozzák létre és finanszírozzák. Nincs hatalmi központja egy külön vezető vagy vezetői csoport formájában. Az összes döntés népgyűléseken születik. Az egyetlen irányító szerv a „vecse”, amely határozatokat hoz a projektekről és a párt pénzeszközeinek felhasználásáról. A „vezetők” a vecse egyszerű alkalmazottai, akik nem rendelkeznek szabadon elkölthető pénzekkel. A vecse az összes tag egyenlőségének elvén, a szavazatok egyenlőségén épül fel.

A Rodnaja Partyija alapvető célja: elfogadtatni a családi birtokokra vonatkozó törvényjavaslatot a föderáció szintjén. Ennek megfelelően dolgozták ki és juttatták el a családi birtokokról szóló hosszú törvénytervezetet – az LDPR közvetítésével – az Állami Dumába.

VII. A családi birtok a XXI. század kommunizmusa – Vélemények a családi birtokról szóló törvénytervezetről

A javaslat szerint a törvény hatálybalépésének ideje: 2014. május 1-je. Nem meglepő, hogy nem lépett ekkor hatályba, sőt a mai napig nem is került napirendre a megtárgyalása. Ugyanakkor kiterjedt viták bontakoztak ki vele kapcsolatban. A vitatkozók közül egyesek elsősorban szociális, mások ökológiai vagy civilizációs kérdésnek tekintik.

M. J. Pavlov szóba hoz egy tanulságos történelmi analógiát. Az USA-ban, a spekulációk által magasra emelt földárak idején a Homestead Act („Tanya-törvény”) 1862-es bevezetése adta meg a későbbi felvirágzás alapjait. A törvénynek megfelelően az USA minden polgára kaphat a közös földekből (public lands) egy 160 acre (65 hektár) nagyságú területet, amelyet nem terhelnek semmilyen adóval. A törvénynek hiányossága volt, hogy csak öt évre tiltották meg a spekulációt. Ennek lejáta után a tulajdonosok kezdték elzalogosítani a földjeiket. Nem tudták visszafizetni a kölcsönt, és a föld így a nagy bankok és korporációk hatalma alá került, egyre kevesebb tulajdonos birtokába jutott. A mezőgazdaság fejlődése is rossz irányt vett: monokultúrákkal foglalkoztak és a talaj egyre jobban kimerült. A családi birtok koncepció kizárja, hogy ebbe az irányba haladjanak a folyamatok.

A törvényjavaslattal kapcsolatos vélemények, értelmezések nagyon különbözők, sőt helyenként szélsőségesen ellentétesek.

Inna Ignatkova meglátása szerint „az egyetlen módja annak, hogy a liberális demokraták megvalósítsanak ma egy majdnem kommunista utópiát, ha erővel a földekre hajtják a parasztokat”. Ezzel homlokegyenest ellentétes következtetésre jut a Rabocsij puty (marxista–leninista) portál, amikor a törvényjavaslatból a kommunizmus elárulását olvassa ki. „A családi birtokok mozgalma [...] szociális légvárépítés. Valódi célja [...] ugyanaz, mint a forradalom előtti projekteknek: eltávolítani az embereket a harctól, azt a gondolatot sugallni, hogy szépen meg lehet lenni a társadalmi rend megváltoztatása nélkül.” A „családi birtokosok” – úgymond – azt akarják, hogy „visszatérjünk a földhöz”. Elképzelésükben minden orosz család kap egy hektár földet és ebből a hektárból úgy fog megélni, hogy lemond a kombájnokról és a traktorokról.

A Kommunista Párt hivatalos álláspontja viszont pragmatikus taktikai elemekkel átszőtt, mondhatni aktuálpolitikai. A családi birtokokra vonatkozó népi kezdeményezés – hangsúlyozza – több mint 20000 szavazatot kapott az Oroszországi Föderáció Kommunista Pártja „Népi

kezdeményezés” honlapján, így támogatnia kell a Dumában. Egyúttal megadja a törvényjavaslatban foglaltak elméleti alátámasztását. „Az Orosz Föderáció minden állampolgára jogot formálhat országa földjének és természeti erőforrásainak egy részére. Itt született és itt nőtt föl. Elődei vérükkel védték ezt a földet. Miért kellene megvennie ezt? És kitől? Egy hivatalnoktól? Egy spekulánstól? Az államtól? De hisz az állam – az maga a nép!”

A családi birtokot a polgárok örökös birtoklásra és használatra kapják. A gazdának biztosnak kell lennie abban, hogy senki és soha nem veszi el tőle a Hazának ezt a darabkáját, nem vesz el semmit tőle, amit épített, ültetett, természetett. Viszont a családi birtokot bármikor „vissza lehet adni” az államnak, szintén ingyenesen.

A családi birtok földjét nem lehet eladni, így kizárhatók a földspekulációk és a visszaélések.

A birtok a család életét szolgálja. El lehet-e adni a Hazát? A törvény teljességgel megfelel az Alkotmánynak. A földtulajdon többi fajtái nem szűnnek meg, hanem kiegészítik egymást. A családi birtokon kívül az Orosz Föderációban lehet földet venni, bérelni stb. is. A családi birtok örökölhető, hiszen az ember csak akkor szereti és javítja a földjét, ha azt a gyerekeire, az unokáira hagyhatja.

A családi birtok nem haszonszerzés érdekében jön létre, hanem azért, hogy biztosítsa az ember számára a táplálékot és a megélhetést, a gyerekek és az unokák számára az életet. Az élethez való alkotmányos jog érvényesül így. Bármelyik államnak ez a legalapvetőbb feladata, ez az a minimum, amit ingyen kell biztosítania polgárai számára. A termelésre, a kereskedelemre és egyebekre más törvények vonatkoznak: a föld adásvételét, a bérletet stb. ebben a szférában az állam adókkal szabályozza – a családi birtokokat azonban nem sújthatja adó!

A pártdokumentum a birtok szükséges nagyságának kérdésére is kitér. Az egy hektár épp a minimális mérete annak a földterületnek, amelyen még létre lehet hozni egy önfenntartó ökoszisztémát. A földnek a birtokon mindig teremnie kell, hogy képes legyen helyreállítani önmagát. Tudjuk, hogy a talaj az ennél kisebb telkeken kimerül és romlik, ezért állandóan kívülről kell oda trágyát vinni. A természet kultúrák sokfélesége kielégíti a család élelmiszer-szükségletét, sőt megfelel a természetgyógyító célú hasznosítás szempontjainak is.

A Kommunista Párténál radikálisabb következtetésre jut P. M. Csisztyakov, amikor a családi birtokok rendszerét új gazdasági modellként ünnepli. „A »családi birtok« megszabadítja az embert a kizsákmányolástól azáltal, hogy legalább minimális mértékben hozzájuttatja a létszükségleti javakhoz és a saját munkája eredményének tulajdonosává teszi [...] Továbbmenve: arról is beszélhetünk, hogy a »családi birtokosok« egyesíthetik az erőfeszítéseiket és a munkájukat, hogy nagyobb eredményt érjenek el [...] Végeredményben elmondhatjuk, hogy a »családi birtokok« egy új típusú tulajdonost hoznak létre, aki

tulajdonosa a saját munkájának, rendelkezik annyi termelőeszközzel, mely elegendő arra, hogy létszükségleti cikkekben ne legyen hiánya, s a birtokok bázisán lehetősége legyen mezőgazdasági és üzemi szövetkezetek alakítására. Békés eszközökkel változik meg az emberiség történelmének menete, a mohó fogyasztásról és kizsákmányolásról áttérhetünk az alkotó munkára és az emberek kizsákmányolás alóli felszabadítására. A családi birtokok – a XXI. század kommunizmusa!”

Egyes véleményekre a téma további praktikus, illetve teoretikus irányokba való kiterjesztése a jellemző. A praktikus érvek között döntően az élelmiszer-biztonság és a lakásteremtés szempontja szerepel.

V. I. Petrov (a törvénytervezet összeállítója) a következőket hangsúlyozza: Oroszország mezőgazdasága alapvetően nem vezethető vissza a nagy agráripari komplexumokra, ugyanis jelenleg az Orosz Föderációban a mezőgazdasági termékek mintegy 60%-át nem ezekben, hanem a lakosság gazdaságaiban állítják elő, a mezőgazdasági földek 2%-án, miközben a többi föld állapota egyre jobban romlik. A szükségletek teljes spektrumát kielégíteni ökológiailag alkotó módon csak a föld biológiai produktivitásának növelése révén lehet. A gazdasági fejlődés e modelljének alapja az ökológiai mezőgazdaság, mely mindenekelőtt a természet törvényein nyugszik. A hosszabb távú produktivitás a természeti egyensúly biztosításán alapul. A föld biológiai termékenysége jó kihasználásának, az ökológiai gazdálkodás megvalósításának valamennyi kritériumát figyelembe véve a legcélszerűbb gazdálkodási forma az ökológiailag legindokoltabb nagyságú (1-2 hektár) területen működő családi birtok, mely a legkedvezőbb feltételeket nyújtja a zárt ciklusú termeléshez, az input-output egyensúlyának megtartásához. E gazdaságok tudják helyreállítani az ország élelmiszer-biztonságát és egyúttal regenerálni a környezetet.

Oroszországban jelentős probléma a lakosság összezsúfoltága: az állampolgárok 77%-a soklakásos házakban él, míg az USA-ban, Kanadában vagy Nagy-Britanniában a lakásalap 70-90%-át magánházak képezik. Közben a települések – városok, falvak, községek – csak 1,5%-át foglalják el az összes földterületnek. „Egy akkora országban, mint a mienk, ilyen hatalmas területekkel – írja Dmitrij Medvegyev miniszterelnök –, nincs értelme annak, hogy az emberek mind kis földdarabokon koncentrálódjanak, akkor se, ha azok megapoliszok. Sokkal hasznosabb az egészség számára és az ország számára is, ha széteszlanak hatalmas államunk egész területén.” Családi birtokokat létre lehet hozni kertészeti szövetkezetek alapján ott, ahol az elhagyott dácsáknak már hosszú évek óta nincs gazdája. Ilyenek lehetnek a kihalt falvak földjei, valamint az elővárosok mezőgazdasági földjei is. A családi birtokok kialakítása összhangban van az „Elérhető lakás” nemzeti projektjének megvalósításával.

Azok az írások, amelyek a családi birtok kérdését teoretikusan gondolják tovább, több irányba mutatnak. Van, amelyik abban látja legfőbb

jelentőségét, hogy súlyos ökológiai aggodalom tükröződik benne. Van, amelyik a családi birtokot a globális gazdasági válságra adott szociális válaszkísérletnek tekinti, és van, amelyik civilizációs alternatívaként értelmezi. „A gazdaság és a társadalom modernizációja” című nemzetközi tudományos konferencián tartott előadásában Homjakova Anna Pavlovna, a CIRKON (Centr intyellektualnih reszurszov i kooperacii v obscsesztennüh naukah – Intellektuális források és kooperáció központja a társadalomtudományokban) nevű nonprofit magán-kutatócsoport vezető elemzője például szükségesnek tartotta kiemelni a következőket:

Oroszországban (s az egész világban is) az ökofalvak mozgalma feltétlenül magában hordozza a „belső emigráció” bizonyos vonásait. A „belső emigráció” fogalmán olyan dolgok értendők, mint kibújás az alól, hogy részt vegyenek az állam politikai és társadalmi életében; szellemi elkülönülés az államtól; passzív konfrontáció az államrenddel. Ilyen belső emigrációt az uralkodó ideológiával való egyet nem értés akkor okoz, ha ezt az egyet nem értést nem lehet nyilvánosan kifejezni. Ugyanakkor az emberek ökofaluba költözésének mozgalma nem egyszerűen politikai, hanem civilizációs indíttatású mozgalom. Nem egy meghatározott rezsimmal vagy rezsimtípussal száll szembe, hanem a globális civilizációs paradigmával, a „fogyasztói társadalommal”, amely elől nem lehet egy másik országba menni. A mozgalommal az emberek nagy tömege rokonszenvez, azonban csak egy kis részük lép ki ténylegesen a rendszerből.

Hasonlóan vélekedik O. N. Janyickij ökoszociológus is, amikor a Nyugaton posztmaterális értékeknek nevezett alternatívával állítja párhuzamba az orosz ökofalu-mozgalmat. Ugyanakkor kiemeli azt a fontos különbséget, hogy ennek forrásai a lakosság tömegtudatában itt mások. „A szovjet ökológiai avantgárd értékátlépésének alapja a saját szegény, de (a sztálini időkhöz viszonyítva) viszonylag szabad gyermekkoruk és ifjúkoruk értékeinek összekapcsolása az érintetlen természettel való találkozás értékeivel.” Ehhez a korosztályhoz tartoznak az ökológiai mozgalmak mai vezetői, akik felvállalják a XIX. századi és a XX. század eleji orosz értelmiségre jellemző – a „népért”, a természetért, a kultúráért aggódó – romantikus attitűd örökségét is. Az általuk képviselt „ökológiai aszketizmus” és az „ökológiai aggodalom” egy új alternatív életforma kialakítása felé mutat.

Ami a törvényjavaslat politikai fogadtatását illeti, látványos eltérés van a helyi és az országos föderációs szint között. Miközben sok helyi szintű hatóság a családi birtokok létrehozásához támogatást ad vagy legalább toleráns vele szemben, addig az állami és kormányzati szervekre az elutasítás a jellemző.

Az Orosz Föderáció elnöke mellett működő, a kodifikációval és a polgári törvényhozás tökéletesítésével foglalkozó tanács 2013. június 17-én elfogadta „A családi portákról” szóló szövetségi törvény-

tervezetre vonatkozó szakvéleményt, amely aggályosnak tartja a következőket.

1. Földterület ingyenes juttatása.

2. Építési engedély nélküli építkezés lehetősége.

3. A családi birtok kisajátíthatatlansága. Nem engedi meg a családi birtokot elkobozni, állami célokra elvenni. Nem lehet a birtokkal rendelkező polgár és családtagjai adósságának behajtására fölhasználni.

4. Az itt előállított termékek adómentessége. (A tervezet készítőinek ellenérve, hogy „Az egyéni kisegítő gazdaságról” szóló törvény is felmenti a tulajdonosokat az alól, hogy termékeik után adót fizessenek.)

Hivatalos vélemény a törvénytervezetről: az Orosz Föderáció kormánya nem támogatja.

Ezzel az állami-kormányzati viszonyulással szemben, több terület már törvénybe iktatta a családi birtok rendszerét, azaz – engedelmessé a megvalósult gyakorlatnak – jogilag is szentesítette azt. Ahol valamilyen okból ellenáll, ott szembetalálkozik az ökofalvak elszánt létrehozóival, akik az érvényben levő törvénnyel is dacolnak. Az országban mintegy 300 olyan település van, mely családi birtokokból áll, s ezek száma állandóan nő. Sokan állami támogatás nélkül is földet vásárolnak és önállóan teremtik meg az ökofalu feltételeit. Egységes jogszabályok híján a legváltozatosabb helyi megoldásokkal találkozunk: magántulajdonú parasztgazdaságok szövetkezeti integrálódása, társadalmi szervezetek, nonprofit partnerségek létrehozása a helyi hatóságokkal együttműködve vagy egyszerűen földfoglalás a helyi hatalom ellenében. Példaként szokták emlegetni ez utóbbira Radomir települést a Cseljabinszki területről, amely semmiféle földdel kapcsolatos dokumentummal nem rendelkezik, de mégis már közel egy évtizede visszaveri a hatóság támadásait – felépítettek 40 házat. A telepések meggyőződése: „minél több telket sajátítunk ki magunknak, annál kisebb a valószínűsége annak, hogy a földet elveszik”.

Mindamellet látni kell, hogy a régiók hozzáállása nem egységes. Egy kérdőív tanúsága szerint a törvényjavaslatra a 83 területből 15 támogatásról biztosító és 34 elutasító válasz érkezett, míg a többi nem reagált. A helyi és az országos, illetve a régiók közötti hozzáállás ellentétére ad választ Rodnoje ökofalu lakójának, Vaszilij Petrov jogásznak a megállapítása. A negatív válaszok alapvetően Oroszország európai részéről vannak, ahol a földeket már nagyobb mértékben sajátították el és az áruk sokkal magasabb. Az ingyenes juttatás gondolata azért nem tetszik nekik, mert hasznot remélnék a földeladásból.

A törvényjavaslat összeállítói az érkezett kritikák, észrevételek, reagálások figyelembevételével, részletes jogi elemzésével az eredeti beadványt – hogy érdekelttőbbé tegyék a képviselőket az elfogadásában – később több ponton módosítják. Így a 2014. májusi szerkesztett változatba bekerül a következő: az Állami Duma minden képviselője

kapjon ingyen legalább 150 hektár földet családi birtokokból álló település szervezésére. A földterületeket – 30%-ig annak adhatják, akinek akarják, a további 70%-ot pedig a lakosság legkülönbözőbb rétegei kapják. Egy másik árulkodó változtatás: a családi birtok: magántulajdon (csasztnaja szobsztvennoszty) – a forgalomra vonatkozó korlátozással (tilos eladni, ajándékozni, bérbe adni, záloggal terhelni).

A törvénytervezet készítői ígéretet kaptak arra, hogy az LDPR a régi tervezetet visszavonja és az átdolgozottat fogja betervezni az Állami Dumában. Ugyanakkor a „családi porta” elnevezésből nem enged.

A történet pikantériája, hogy az eredeti „családi birtok” elnevezést viszont mások karolták fel. Időközben ugyanerről a témáról a OROSZORSZÁGI FÖDERÁCIÓ KOMMUNISTA PÁRTJA jogászai elkészítettek és képviselői 2014. június 26-án benyújtottak a Dumába egy terjedelmes „Az Orosz Föderáció családi birtokokról és családi birtokokból álló településeiről” szóló szövetségi törvénytervezetet (N. 555205-6). O. N. Alimova, V. F. Raskin, Sz. P. Obuhov, Sz. I. Vaszilcov, V. G. Szolovjev, J. P. Szinyelcsikov ezt azért terjesztette be, mert erre a Kommunista Pártot formailag kötelezte az internetes „népi kezdeményezés” lakossági támogatottsága. Mivel a korábbi tervezet túlságosan sok negatív visszajelzést kapott az állami szervektől, az Orosz Föderáció kormányától, ezt úgy dolgozták ki, hogy figyelembe vették a szövetségi képviselők észrevételeit és különböző állami szervek hivatalnokaival is egyeztettek. A javaslat a tervek szerint novemberben kerül napirendre. Az egyeztetéseknek és a reálpolitikai igazodásnak azonban súlyos hátulütői is vannak. Az új értelmezésben családi birtok csak lakott települések földjein jöhet létre: közigazgatásilag az összes családi birtok már meglévő településekhez tartozik. Továbbá hallgat arról, hogy mezőgazdasági területen lakóházat lehetne építeni. Nem zárja ki az ilyen földeknek sem állami célú elkobzását, sem adósság fejében történő elvételét. És feltehetően taktikai megfontolásból – jóllehet korábbi dokumentumaiban a Kommunista Párt is támogatta – nincs benne szó semmilyen adómentességről.

*

A vázolt történet jól illusztrálja, amit úgyis lehet tudni, de általában nem szeretjük tudomásul venni. Nevezetesen, hogy a mindenkori politikai hatalom nem kedveli a civil társadalom közösségi kezdeményezéseit és – helyesen felismerve – saját uralmának korlátozását látja bennük, ezért igyekszik azokat megakadályozni, illetve elnyomni. A történet alátámasztja azt, hogy autonóm civil kezdeményezéseket sikerrel megvalósítani nem a politikai állam által vezérelt rendszeren belül, hanem annak pórusaiban szerveződve, ellensúlyként, társadalmi ellenhatalomként van esély.